díszítő, esetenként százéves trófeákat a Magas-Bakony híres gímszarvasbikái viselték.

A **3. terembe** lépve négy diorámában – jellegzetes élőhelyeiken – kisemlősöket láthatunk: a rovarevő sünt, a vakondot, a különféle cickányfajokat, a denevéreket, a rágcsálókat képviselő mókust, a pele-, egér- és hörcsögfélék különböző fajait és a kisragadozókat (menyétfélék stb.). Olyan, szem elé ritkán kerülő állatok is helyet kaptak itt, mint a mogyoróspele, a vidra és a vadmacska.

A terem másik oldalán három dioráma mutatja be évszakok szerinti bontásban a hegység nagygombáit. A gombák valódiak, a kiállított preparátumok ún. fagyasztva szárított eljárással készültek.

Az így kiszárított gomba megtartja eredeti színét és alakját, mivel sejtjei nem esnek össze. A tavasszal előbújó gombák jellegzetes képviselői a különböző kucsma- és papsapkagombák. A nyári és őszi gombaflóra már kevésbé különül el. Mészmentes alapkőzeten, pl. bazalton gyakoriak a tinórugombák, melyekből a nyári vitrin nyújt bemutatót. A gombák nem ehető és mérgező voltára a nevek mellett elhelyezett piktogramok figyelmeztetnek.

A **4. teremben** elsősorban a Kárpát-medence ásványaiban gyönyörködhetünk. Az első tárlóban a Bakony ásványai közül érdekes színével tűnik ki az azurit és a rodokrozit. Ritkaság a vörös homokkőből származó barit, illetve a kőzetüregben nőtt kalcit. Jóval gyakoribb a gipsz, amely szén- és bauxittelepek közelében keletkezett. A második tárlóban az igen változatos megjelenésű kalcitot szemlélhetjük meg. Mellette a Balaton-felvidéki vulkáni működéshez kapcsolódó ásványokat mutatjuk be. Ezek a láva megszilárdulása során, a bazaltban létrejött kisebb-nagyobb üregekben kristályosodtak ki. A harmadik tárlóban a dunántúli ásványok kaptak helyet. A Velencei-hegység sokféle képződménye mellett láthatunk kvarcot a Mecsekből, kovásodott fában kalcedont Várpalotáról, hatalmas borsókövet Dorogról. Az ajkait nevű borostyán (megkövült fenyőgyanta) az ajkai széntelep ásványa. A következő helyszín Észak-Magyarország: hatalmas, táblás kristályaival már messziről feltűnik a barit, változatos színükkel pedig a kalcedon- és jáspis-csiszolatok. Helyet kaptak a különböző ércek: a galenit (ólomérc), szfalerit (cinkérc), kalkopirit (rézérc) és a termésréz. A malachit és az azurit a rudabányai vasérctelep kísérő ásványa.

A Felvidék gazdag ásványvilágából éppen csak ízelítőt nyújt néhány értékes darab, pl. hematit (vasérc), illetve a cinnabarit (higanyérc). A kiállítás nagy részét erdélyi ásványok teszik ki, pl. a szép rodokrozit, ametiszt és antimonit mellett nem ritkák a sokszor hatalmasra nőtt kvarckristályok. A középen elhelyezett tárló a világ más tájairól előkerült ásványok szín- és formagazdagságát mutatja be.

Zirc, 1997

Barta Zoltán, Futó János, dr. Galambos István,
Kasper Ágota, Keserű Ildikó, Kutasi Csaba
Fotó: Barta Zoltán, Novák László, Primusz Péter

Reméljük, kiállításunk megnyerte tetszését – kérjük, hívja fel rá mások figyelmét is!

Egész évben minden nap 9–17 óráig várjuk Kedves Látogatóinkat!

BAKONYI TERMÉSZETTUDOMÁNYI MÚZEUM
8420 Zirc, Rákóczi tér 1.
Tel./fax: 88/414-157, 415-578

Fk.: Futó János múzeumigazgató
Prospektus GM Nyomda, Veszprém

A Bakony természeti képe

KIÁLLÍTÁSVEZETŐ

A Bakonyi Természettudományi Múzeumot – hazánk első vidéki természetrajzi szakmúzeumát – 1972-ben alapították, de gyűjteményei évszázados múltra tekintenek vissza. A múzeum belső és külső munkatársainak részvételével 1962 óta folyik a hegység tudományos vizsgálata, „A Bakony természeti képe" elnevezésű program. Ennek eredményeit, az évtizedek alatt összegyűlt geológiai, botanikai és zoológiai ismeretanyagot állandó kiállításunkon keresztül mutatjuk be. Helyszűke miatt sajnos csak mozaikszerű képet adhatunk e változatos domborzatú, 4000 km²-es – Hévíztől a Móri-árokig, Pannonhalmától a Balaton-partig terjedő – bakonyi tájról.

A kiállítótér folyosóján a hegységben leggyakoribb három erdőtípus egy-egy képviselője látható. A Balaton-felvidék déli lejtőinek **karsztbokorerdejére** jellemző az ősszel élénkvörösre színeződő cserszömörce és számos szubmediterrán növényritkaság, mint pl. a vetővirág. A második dioráma egy **cseres-kocsánytalan tölgyes** és erdőszél tavaszi képét idézi meg, benne a megkapó szépségű bíboros kosborral. A hegységre kiterjedt **bükkösök** jellemzőek. Ezek tél végi, kora tavaszi képét bemutatva felhívjuk a figyelmet a Bakony magasabb részein előforduló babérboroszlánra, mely északkeleti irányban csak kevés helyen lépi át a hegység határait. A három dioráma közötti vitrinben a tölgyesek és bükkösök jellemző fajait mutatjuk be Csapody Vera növényfestő színes akvarell másolatai segítségével. A folyosó végén kétoldalt eredeti törzsrészleteken tanulmányozhatjuk a hegység őshonos és telepített fatermetű növényfajait.

A folyosó jobb oldalán a tölgyesek és a bükkösök **rovarvilágába** nyerhetünk betekintést. Tölgyfában fejlődő védett bogaraink közül a szarvasbogár, a nagy hőscincér és az orrszarvúbogár már méretével is kitűnik. A Bakony bükköseinek jellemző faja az impozáns havasi cincér. Hasznos ragadozóink a futóbogarak: az aranyos bábrabló, a bőrfutrinka és a ragyás futrinka. Védett nappali lepkéink közül gyönyörködhetünk a nappali pávaszem, a színpompás fecskefarkú lepke és a kardoslepke példányaiban. (A bakonyi lepkékről külön kiadvány kapható a múzeumi boltban.) Éjjeli lepkéink közül a medvelepkék testnedvei mérgezőek, erre hivalkodó rajzolatuk figyelmeztet. A száraz, füves területek jellegzetes védett állata az imádkozó sáska.

Az **1. terem** bejáratánál két ritka, egyedi botanikai értéket láthatunk. Az első diorámában egy tőzegmohás úszóláp rejtett világába pillanthatunk be. A nádból, sásból, tőzeg- és egyéb mohákból, valamint kisebb fákból összeálló sziget úszik a tó felszínén. Alatta vízben élő rovarokat is bemutatunk. A víziskorpió – nevével ellentétben – a poloskák rendjébe tartozik. Itt látható legnagyobb vízi bogarunk, az óriáscsíbor is. A következő vitrin a fenyőfői ősfenyves világával ismertet meg. A fenyves őshonosságát sokáig vitatták, a kérdés eldöntésében történeti dokumentumok is segítettek. Fenyőfő község és a fenyőerdő említésének korai – az erdőtelepítés gyakorlatát jóval megelőző – említése alátámasztja a fenyves őshonosságát, amelyben több ritka és védett bogárfaj él, így a daliás cincér, az ácscincér és a fenyves díszbogár.

Az ajtótól jobbra élőnövény-bemutató képe fogadja a látogatót. Itt csak gyakori, nem védett fajokat helyezünk el. Az alatta található vitrinben jellegzetes élőhelyeiken láthatók a vízi–mocsári környezet fajai (tavi béka, zöld levelibéka, kockás- és vízisikló), a nyirkos erdők (erdei béka, barna varangy, törékeny gyík, erdei sikló) és a száraz dolomitkopárok (faligyík, rézsikló, zöldgyík) állatai. A terráriumban a békák, gyíkok és siklók mindennapi életébe pillanthatunk be.

Az ajtó másik oldalán – több száz literes akváriumban – a Bakony álló- és folyóvizeinek jellemző halfajai úszkálnak. „A Bakony halai" című, (a múzeumi boltban kapható) füzet segítségével a téma iránt érdeklődő részletes képet alkothat a hegység gazdag, 34 fajból álló halfaunájáról.

A hazánkból eddig ismert 240 puhatestűből 109 került elő a Bakonyból. A hegységben élő fajok közül a tárlóban a vízi élőhelyeken előfordulókat kék, a szárazföldieket pedig zöld alapon helyeztük el. A fialló csiga „elevenszülő", azaz petéi még az anya testében kifejlődnek, s a kikelő kicsik azonnal önálló életre képesek. Erdőkben avar vagy fadarabok alatt él a tüskés csiga. Ritka fajunk, a nyugati ajtóscsiga házának szájadékát héjfedővel zárja el. Védett, akárcsak az éti csiga, eszmei értékük 2000 Ft. Valamikor festők használták a festőkagyló teknőjét színek kikeverésére, belső göngyházrétegéből pedig gombokat készítettek. A vándorkagyló sokszor nagy tömegben telepszik meg a víz alatti tárgyakon.

Hazánkban a legnépesebb gerinces osztály a madaraké, napjainkig 365 fajuk került elő. A hegység területén megfigyelt fajok száma eléri a 250-et. Régóta honos, s ma is gyakori madarakat éppúgy találunk közöttük (vörösbegy, házi veréb, egerészölyv), mint kipusztulással veszélyeztetetteket vagy olyanokat, amelyek terjeszkedése napjainkban tapasztalható (holló, bütyköshattyú). Magyarországon jelenleg csaknem minden madárfaj védelem alatt áll. A „hagyományos" védelem egyik formájával, a téli madáretetéssel ismerkedhetünk meg az 1. terem bejáratánál. A jobbra eső ablakon kitekintve dúc- és ablaketetőbe helyezett eleségre összegyűlt madarak láthatók. A Bakonyban honos költőmadarak éppúgy vannak közöttük (csuszka, szén-, kék- és barátcinege), mint az itt csak ősztől tavaszig előforduló „téli vendégfajok" (fenyőrigó, fenyőpinty, csíz). A **lakóhelyi diorámában** mutatjuk be a „hagyományos" madárvédelem másik formáját, a madarak fészekodúkkal történő megtelepítését, ill. „bekukkanthatunk" több madárfaj fészkébe is. A **legelőerdők** odvasodásra hajlamos öreg fái számos odúlakó madárnak adnak otthont (pl. búbosbanka). A bokrok csúcsán gyakran láthatjuk a tövisszúró gébicset és a földön fészkelő cigány csalán-csúcsot. Jellemző kisemlősére, az ürgére ragadozó madarak vadásznak. Egy-egy mélyebb szekérút löszfalában az egzotikus tollazatú gyurgyalag is megtelepedhet. A **szurdokerdők** legkorábban költő madárfaja a holló. Nem ritka, hogy már február közepén tojásait melegíti az anyamadár. Márciusban–áprilisban találkozhatunk itt az átvonuló örvös rigóval. A sziklai bükkösök jellemző vadgalambfaja az odúban költő kék galamb. A **vörös hátterű vitrinben** („Vörös Könyves") olyan madárfajok (sas- és sólyomfajok, baglyok, rózsás gödény, nagy póling stb.) kaptak helyet, melyek a hegységből, vagy Magyarország területéről az elmúlt évtizedek során kipusztultak, illetve állományuk oly mértékben csökkent, hogy ma létükben veszélyeztetettek.

Az emlősök legtöbbje rejtett, éjszakai életmódot folytat, ezért jóval nehezebb őket megfigyelni, mint mondjuk a madarakat. Hazánkban a legújabb kutatási eredmények szerint 84 fajuk fordul elő, s ezek nagy része a Bakonyban is él. A **2. teremben** a vadászható nagyvadak közül – az őshonos fajok (szarvas, őz, vaddisznó) mellett – olyan betelepített állatokat is bemutatunk, mint a dámszarvas vagy a muflon. Jelentősebb apróvadnak számít a nyúl, a fácán, a fogoly, az erdei szalonka. A falakat